

שיר העמק

לחן : דניאל סמבורסקי

עיבוד : נחמן יריב

נסיונות כתיבת שיר העמק

שיר העמק מילים: נתן אלתרמן, לחן: דניאל סמבורסקי,

"שיר העמק" או בשמו המקובל "באה מנוחה ליגע" נכתב כאחד מארבעה שירים שהוזמנו עבור פסקול הסרט "לחיים חדשים" שהפיקה בארץ קרן היסוד בשנת 1934, סרט המתאר את מפעל ההתיישבות בארץ. השירים הנוספים היו "שיר בוקר" (בהרים כבר השמש מלהטת), "שיר הכביש" (הך פטיש עלה וצנח) ועוד שיר נשכח, שרק מנגינתו הוכנסה לסרט.

השיר מופיע בסרט עם שני הבתים הראשונים בלבד.

כיצד נכתב הבית השלישי:

בנובמבר 1935 נורה ונהרג סמל משה רוזנפלד ששירת במשטרה הבריטית והיה מפקד תחנת המשטרה בשאטה. הוא נרצח בגלבו עת היה במרדף אחר הכנופיה שהנהיג עז-א-דין אל קסאם. תושבי העמק היו מזועזעים מהרצח. הם קברו את משה רוזנפלד בבית הקברות בגדעונה וקראו למעיין שעל ידו נרצח בשם "עין סמל" לזכרו.

נתן אלתרמן שזועזע גם הוא, חש שהשיר שכתב על עמק יזרעאל פסטוראלי מדי והוסיף את הבית השלישי. בדרך זו בחר נתן אלתרמן להנציח את זכרו של סמל משה רוזנפלד:

אופל בהר הגלבו / סוס דוהר מצל אל צל
קול זעקה עף גבוה / על שדות עמק יזרעאל
מי ירה? ומי זה שם נפל? / בין בית אלפא ונהלל
מה, מה לילה מליל...

עוד גירסה לכתיבת הבית השלישי: יש הטוענים שהאיש עליו נכתב הבית השלישי הוא אלכסנדר זייד שנרצח בשנת 1938 בהתקפה ממארב בשעה שרכב מביתו על גבעות שייח אבריק (בין טבעון לקיבוץ אלונים)

גירסה נוספת לנסיונות כתיבת הבית השלישי מאת - יוסי גלובינסקי:

בין בית אלפא לנהלל פחות או יותר באמצע בקו אוירי נמצא "תל יזרעאל". על שמו קרוי העמק. הוא היה בירת מלכות ישראל ובו לקח המלך אחאב באמצעות אשתו איזבל את כרם נבות היזרעאלי. אלוהים נגלה אל אליהו הנביא ב"קול דממה דקה" ואמר לו שדין אחאב ואיזבל מוות עקב מה שעשו לנבות. אלישע תלמידו של אליהו ציווה את יהוא להרוג את יורם בן אחאב ולשים את גופתו על כרם נבות. יהוא אכן ירה חץ ממרחק רב אל ליבו של יורם שדהר לקראתו "סוס דוהר" על כרכרה רתומה לסוס מכיוון תל יזרעאל. את גופתו של יורם שמו על החלקה שנלקחה מנבות היזרעאלי. לכן "מי ירה" זה יהוא (הוא נקרא "מי" כי כאשר חיסל את איזבל בארמון בתל יזרעאל הוא קרא לשומרי הראש שלה שיצטרפו אליו - "מי איתי מי?") ומי זה שם נפל זה יורם (הוא נקרא "זה" הואיל ובצאתו לאחד הקברות נגד מלך סדום השתמש בביטוי "אי זה הדרך וכו'). ההתיישבות בעמק היתה למעשה הפעם הראשונה לאחר יותר מ 2500 שנה שבה התיישבו יהודים בעמק יזרעאל מאז תום שושלת יהוא שהומלך אחרי מות יורם.

הבית השלישי של "שיר העמק" מספר על הארוע של ירית החץ במלך ישראל דאז יורם בתל יזרעאל כסמל ליציאה של גלות ישראל (עשרת השבטים) על ידי האשורים לפני כ 2700 שנה. לעומת זאת שני הבתים הראשונים של השיר מספרים על החזרה מהגלות אל העמק על ידי אנשי העליה השלישית שהקימו בתחילת שנות העשרים יישובים על קו אלכסוני שחוצה את עמק יזרעאל החל מבית אלפא בדרום מזרח וכלה בנהלל בצפון מערב. כידוע הנביא הושע קיבל הוראה לקרוא לבנו "יזרעאל" כסמל לאותה דואליות שהזכרתי למעלה: יזרעאל - זריתים בארצות - כסמל לגלות, ומצד שני יזרעאל - זרעתיים על אדמתם - כסמל לשיבה לארץ. הדואליות של הגלות והשיבה מוזכרת גם בפזמון: "מה מה לילה מליל", שהוא מדברי הנביא ישעיהו: "שומר מה מלילה שומר מה מליל? אמר שומר: הגיע הבקר וגם לילה, אם תרצו - בואו וחזרו!" כלומר הגיע זמן הגאולה ואתם יכולים לחזור (בוקר) גם אם הגלות (לילה) נמשכת ורוב העם עדיין בגלות. אגב, נושא הסרט "לחיים חדשים" של מרגוט קלאוזנר שעבורו נכתב "שיר העמק", הוא עודד יהודי אירופה לעלות לארץ ישראל. הסרט הוקרן אפילו בגרמניה כי הנאצים עודדו אז את יציאת היהודים מגרמניה לארץ ישראל

המילים המקוריות שחיבר המלחין דניאל סמבורסקי

[הבה] נִשָּׁב פֶּה בַּחֲדָר / שִׁיר אֶחָד עוֹד פֶּה נָשִׁיר
[הבה] נִשָּׁב פֶּה בַּחֲדָר / שִׁיר אֶחָד עוֹד פֶּה נָשִׁיר
פֶּה בַּחֲדָר כָּל הַחֲבָרִים / פֶּה בַּחֲדָר יַחַד נָשִׁיר
פִּזְמוֹן:

כָּפָר, עִיר, כָּל הַשְּׂדוֹת (X2)
פֶּה בַּחֲדָר אֲנִי בְּיַחַד
זֶה כָּבֵר נוֹשֵׁב הַרוּחַ

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

1

The musical score is arranged in a standard orchestral format with the following parts from top to bottom:

- Flute:** Starts with a melodic line in the first measure, marked *f*. It has a long rest in the second measure and then re-enters in the third measure, marked *mf*.
- Clarinet I,II in B \flat :** Plays a melodic line in the first measure, marked *f*, with a first-octave (a2) marking. It has a long rest in the second measure and re-enters in the third measure, marked *mf*.
- Alto Saxophone:** Plays a melodic line in the first measure, marked *f*. It has a long rest in the second measure and re-enters in the third measure, marked *mf*.
- Tenor Saxophone:** Plays a melodic line in the first measure, marked *f*. It has a long rest in the second measure and re-enters in the third measure.
- Trumpet I,II in B \flat :** Plays a melodic line in the first measure, marked *f*, with a first-octave (a2) marking. It has a long rest in the second measure and re-enters in the third measure.
- Horn in F:** Plays a melodic line in the first measure, marked *f*. It has a long rest in the second measure and re-enters in the third measure, marked *p*.
- Trombone:** Plays a melodic line in the first measure, marked *f*. It has a long rest in the second measure and re-enters in the third measure, marked *p*.
- Baritone:** Plays a melodic line in the first measure, marked *f*. It has a long rest in the second measure and re-enters in the third measure, marked *p*.
- Tuba:** Plays a melodic line in the first measure, marked *f*. It has a long rest in the second measure and re-enters in the third measure, marked *p*.
- S.D. / B.D.:** Percussion part. The S.D. part has a cymbal (Cym.) marking in the first measure. The B.D. part plays a rhythmic pattern in the first measure, marked *f*. Both have a long rest in the second measure and re-enter in the third measure, marked *p*.
- Glockenspiel:** Plays a melodic line in the first measure, marked *f*. It has a long rest in the second measure and re-enters in the third measure.

2

Fl.

Cl.

Alto Sax.

Ten. Sax.

Tpt.

Hn.

Tbn.

Bar.

Tba.

Dr.

Glock.

p

mf

a2

p

p

p

2

3

Fl. *f*

Cl. *f*

Alto Sax. *f*

Ten. Sax. *f*

Tpt. *f*

Hn. *mf*

Tbn. *mf*

Bar. *mf*

Tba. *mf*

Dr.

Glock. 3

4 5

Fl. *mf* *f*

Cl. *mf* *f*

Alto Sax. *mf* *f*

Ten. Sax. *mf* *f*

Tpt. *mf* *f*

Hn. *mf* *mf*

Tbn. *p* *mf*

Bar. *p* *mf*

Tba. *p* *mf*

Cym.

Dr.

Glock.

This musical score is for a jazz ensemble and consists of ten staves. The instruments and their parts are as follows:

- Fl. (Flute):** Treble clef, playing a melodic line with eighth and quarter notes.
- Cl. (Clarinet):** Treble clef, playing a harmonic accompaniment of chords.
- Alto Sax. (Alto Saxophone):** Treble clef, playing a melodic line similar to the flute.
- Ten. Sax. (Tenor Saxophone):** Treble clef, playing a melodic line similar to the alto saxophone.
- Tpt. (Trumpet):** Treble clef, playing a melodic line with an *a2* (second octave) marking.
- Hn. (Horn):** Treble clef, playing a melodic line.
- Tbn. (Trombone):** Bass clef, playing a melodic line.
- Bar. (Baritone):** Bass clef, playing a melodic line.
- Tba. (Tuba):** Bass clef, playing a melodic line.
- Dr. (Drums):** Drum set notation with a snare drum and cymbal.
- Glock. (Glockenspiel):** Treble clef, playing a melodic line.

The score is written in a key signature of two flats (B-flat and E-flat) and a common time signature (C). The music is organized into four measures per system.

1. 2.

Fl.

Cl.

Alto Sax.

Ten. Sax.

Tpt.

Hn.

Tbn.

Bar.

Tba.

Dr.

Glock.

1. 2.

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

The musical score is written for a flute in G minor (one flat) and 3/4 time. It consists of six staves of music. The first staff begins with a forte (*f*) dynamic and includes a first ending (marked '1') and a second ending (marked '2'). The second staff features a forte (*f*) dynamic. The third staff has a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The fourth staff is marked with a forte (*f*) dynamic. The fifth staff continues the melodic line. The sixth staff concludes with a first ending (marked '1.') and a second ending (marked '2.') leading to a final cadence.

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

The musical score is written for a 1st Clarinet in Bb and consists of seven staves of music. The key signature has two flats (Bb and Eb) and the time signature is common time (C). The score includes dynamic markings such as *f*, *mf*, and *p*. There are five numbered first endings (1-5) and a double bar line with first and second endings at the end of the piece. The first ending is marked with a box containing the number 1. The second ending is marked with a box containing the number 2. The third ending is marked with a box containing the number 3. The fourth ending is marked with a box containing the number 4. The fifth ending is marked with a box containing the number 5. The score concludes with a double bar line and a first ending followed by a second ending.

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

1. *f* *mf*

2. *p*

3. *f*

4. *mf*

5. *f*

1. 2.

Alto Saxophone

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי

עיבוד: נחמן יריב

f *mf* *f* *mf* *f*

Tenor Saxophone

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

The musical score is written in treble clef with a key signature of one flat (Bb) and a common time signature (C). It consists of five staves of music. The first staff begins with a dynamic marking of *f* and includes a first ending bracket labeled '1' and a measure with a '4' above it. The second staff features a dynamic marking of *p* and a first ending bracket labeled '2'. The third staff starts with a dynamic marking of *f* and includes a first ending bracket labeled '3'. The fourth staff begins with a dynamic marking of *mf* and includes a first ending bracket labeled '4' and a dynamic marking of *f* later in the staff. The fifth staff includes a first ending bracket labeled '5' and a dynamic marking of *f*. The score concludes with a double bar line and a first ending bracket labeled '1.' and a second ending bracket labeled '2.'

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

The musical score is written for a 1st Cornet in B♭. It consists of six staves of music. The first staff begins with a dynamic marking of *f* and contains a first ending bracket labeled '1' and a second ending bracket labeled '4'. The second staff starts with a dynamic marking of *mf* and includes a first ending bracket labeled '2' and a second ending bracket labeled '3'. The third staff features a dynamic marking of *mf* and a first ending bracket labeled '4'. The fourth staff has a dynamic marking of *f* and a first ending bracket labeled '5'. The fifth staff continues the melodic line. The sixth staff concludes with two first ending brackets labeled '1.' and '2.'. The key signature is one flat (B♭) and the time signature is common time (C).

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

The musical score consists of six staves of music in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). The first staff begins with a dynamic marking of *f* and includes a first ending bracket labeled '1' and a measure labeled '4'. The second staff starts with a dynamic marking of *mf* and a measure labeled '2'. The third staff starts with a dynamic marking of *f* and a measure labeled '3'. The fourth staff starts with a dynamic marking of *mf* and includes a measure labeled '4' and a measure labeled '5' with a dynamic marking of *f*. The fifth staff contains a whole rest in the first measure. The sixth staff features a first ending bracket labeled '1.' and a second ending bracket labeled '2.'.

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

The musical score is written for Horn in F and consists of six staves of music. The key signature has two flats (Bb and Eb) and the time signature is common time (C). The score includes dynamic markings such as *f*, *p*, and *mf*. There are five numbered first endings (1-5) and a double bar line at the end of the sixth staff. The first ending (1) is marked with a repeat sign and a first ending bracket. The second ending (2) is marked with a first ending bracket. The third ending (3) is marked with a first ending bracket. The fourth ending (4) is marked with a first ending bracket. The fifth ending (5) is marked with a first ending bracket. The sixth staff contains two first endings, labeled 1. and 2., with a repeat sign and a first ending bracket.

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

f *p* *p* *mf* *p* *mf*

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

Musical staff 1: Bass clef, key signature of two flats (B-flat and E-flat), common time signature. The staff begins with a dynamic marking of *f* (forte). The melody consists of eighth and quarter notes. A first ending bracket labeled '1' spans the final four measures, which end with a dynamic marking of *p* (piano).

Musical staff 2: Continuation of the melody from staff 1. It begins with a dynamic marking of *p* (piano) and continues with eighth and quarter notes.

Musical staff 3: Continuation of the melody. It features a dynamic marking of *mf* (mezzo-forte) and includes a crescendo hairpin leading into the staff.

Musical staff 4: Continuation of the melody. It begins with a dynamic marking of *p* (piano) and features a decrescendo hairpin.

Musical staff 5: Continuation of the melody. It begins with a dynamic marking of *mf* (mezzo-forte) and includes a crescendo hairpin.

Musical staff 6: Continuation of the melody with a steady rhythmic pattern of quarter notes.

Musical staff 7: Continuation of the melody. It features a first ending bracket labeled '1.' and a second ending bracket labeled '2.'. The first ending leads back to the beginning of the piece, while the second ending concludes with a double bar line.

Tuba

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

1

f

p

2

p

3

mf

4

p

5

mf

1.

2.

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

Cym.

f

1

p

2

3

4 Cym.

5

1.

2.

שיר העמק

לחן: דניאל סמבורסקי
עיבוד: נחמן יריב

1. 4 2 4

3

4 2 5

1. 2.